

ØSTGRØNLANDSPROBLEMER – GRØNLANDSPROBLEMER

Af *Carsten M. Smidt*

Gennem det sidste år har der såvel i grønlandsk som i den hjemlige danske presse været diskussioner om strukturændringerne og de store udviklingsproblemer i Grønland. Forfatteren *Franz Berliner* har diskuteret de specielle østgrønlandske problemer i Angmagssalikdistriktet, som han i 1967 genså efter mange års fravær. Foranlediget heraf foreslog professor *Tyge W. Böcher* en diskussion af folkeflytningerne fra udstederne (nu bygderne) til „storbyerne“, hvis betimelighed han betvivlede, ihvertfald i Østgrønland.

For at undgå de fejltagelser, der stadig gøres, og for at rette de allerede gjorte fejltagelser, må problemerne tages op til en uhildet debat.

For at forstå fejltagelserne må man kunne diskutere med den stedlige befolkning. Ikke blot med de udsendte og centraladministrationens folk. Her møder man straks en række store problemer. Østgrønlænderne er, som *Franz Berliner* skriver, et af de mest venlige og smilende folk. Gammel eskimoisk kultur og skik byder venlighed og høflighed. De kan dårligt være bekendt at modsige én. Ikke af ydmyghed – for østgrønlænderne er værdige og selvbevidste, men af høflighed. Svarene afgøres ofte af spørgsmålets formulering. Derfor blev f. eks. også de høreprøver (audiometerundersøgelser), som Gert Pivat fra lægebåden foretog efter undervisning i teknikken, meget sikrere end dem, lægen selv foretog. For Gert forstod jo såvel psyken som sproget.

Her er vi ved to af de fundamentale fejl ved vore forsøg på at skabe gode forhold for østgrønlænderne. Det manglende kendskab til psyke og sprog. Om den gode vilje til at skabe gode forhold skal der ikke tvivles. Med hensyn til den psykologiske forståelse kræver denne kendskab til det livsmønster, hvorunder østgrønlænderne (som eskimoerne i det hele taget) har levet i århundreder. De fleste ved for lidt herom, men det er et område, hvor oplysningsarbejdet ikke kan blive for stort. Eskimologen *Bent Jensens* magisterkonferens, som foreligger i bogen „Eskimoisk festlighed“, benyttes ved undervisningen af dem, der idag skal „udsendes“ til Grønland. Den bør ejes og virkelig kendes af enhver, som skal arbejde med grønlandere såvel her som

i Grønland. Også af dem, der mener sig „fuldbefarne“. Den vil give en forudsætning for at kunne forstå den særlige grønlandske psyke og baggrund, selvom det ikke er nok. Men sprogvanskelighederne er nok den største hindring at overstige, og på dette område gøres der heller ikke nok. Hvad hjælper det at afholde de gode og velmente kurser i grønlandsk af ca. 1 måneds varighed for de „udsendte“ før afrejsen, hvis disse sprogkurser ikke følges op? I 1962 foreslog forfatteren af denne artikel, at man skulle udsende grammofonsprogkurser i grønlandsk til brug for alle, der arbejder eller skulle arbejde i Grønland. Først og fremmest fordi man har benyttet denne „naturmetode“ med stort udbytte ved undervisning i talrige andre sprog.

Særlige grunde til udsendelse af grammofonkurser i grønlandsk er – efter min mening – vægtige: De sædvanlige kurser for de „udsendte“ før afrejsen er for korte til, at man kan få det fulde udbytte deraf. Man får kun et nødtørftigt kendskab til grønlandsk. Udtalen er så svær, at gentagelser ikke kan blive for hyppige. De fleste vil nødtigt vise overfor andre, hvor svært de har ved at lære at forstå og udtale ordene. Også selve sprogets opbygning er jo så ulig andre sprogs. På de kurser, som har været afholdt rundt om i Grønland, har interessen altid i begyndelsen været stor. Men deroppe som herhjemme daler interessen ofte hurtigt, og netop hurtigst hos dem, der har mest undervisning behov. Herhjemme afholdes der kun obligate kurser i grønlandsk for dem, der skal bo fast i Grønland i nogen tid, men ikke for „sommermændene“, enten de er teknikere, håndværkere eller konsulenter. (I virkeligheden burde vel netop „sommermændene“ vide noget mere om grønlænderne, så de ikke slog så meget i stykker, som de gør). Om man udsendte grammofonkurser, ville alle interesserede kunne lade pladerne spille om og om igen uden at blotte sig for udenforstående. Man kommer også bort fra det kendte problem for alle sprogkurser, som vi kender fra aftenskoler etc. herhjemme, at de fleste deltagere før eller senere af den ene eller anden grund ikke er i stand til at være med hver gang. Sker dette flere gange, så der kommer for store huller hos en deltager, holder vedkommende som oftest op. Ved at kombinere lærebøgerne med grammofonsprogkurser er der stadig en chance også for de deltagere, som har forsømt een eller flere gange. Det må også her fremhæves, at grammofonkurser i dansk for grønlændere bør laves samtidigt. Betydningen heraf for undervisningen i dansk ved de små bygder er let at forstå. Jeg er godt klar over, at man for mange år siden syslede med denne form for dansk sprogundervisning i Grønland, men at interessen dengang ikke var stor nok, men tiderne skifter jo. Jeg har diskuteret dette med flere unge grønlændere, som bekræfter, at der idag er et behov herfor. For undervisningen i Grønland ville et større kendskab til grønlandsk sprog hos de udsendte lærere være af uvurderlig betydning. Det er for sent, at lærere, der skal arbejde i Grønland, først får undervisning i dette sprog umiddelbart før afrejsen til Grønland. Det må være en værdig indsats for den nye regering

Foto: Carsten M. Smidt.

*Fangstpladsen Mangenersepek
får besøg af læge og sundhedsplejersker. August 1967.*

at indføre faget grønlandsk i de danske seminarier. En præmiering af lærere med denne uddannelse ville muligt være med til at opmuntre elevernes interesse herfor. Er der idag nogen cand. mag. med grønlandsk som hoved- eller bifag? Lad os gå officielt ind herfor. Grammofonkurser ville også her være af betydning. Jeg synes, der hviler et stort ansvar på ministeriet, fordi man ikke forlængst har udsendt disse sprogkurser. Gør ministeriet det ikke nu, må det være en oplagt opgave for Det grønlandske Selskab, som har til formålsparagraf at formidle det kulturelle samarbejde mellem Grønland og Danmark. *Men opgaven skal løses nu.*

Det ville samtidigt være en værdig opgave for det danske fjernsyn at indføre undervisningsudsendelser i grønlandsk på samme måde som for eksempel i fransk. En kombination af fjernsynsudsendelser med illustrationsmateriale i *Jens Rosings* charmerende streg og grammofonsprogkurser ville skabe interesse og muligheder for selvstudium.

Forresten savner mange grønlændere destadigt manglende resuméer på grønlandsk i tidsskriftet *Grønland*. Disse bør komme nu. Der er overfor mig til dette forslag for nogle år siden på selskabets generalforsamling blevet svaret, at alle de, der kunne tænke sig at læse dette tidsskrift i Grønland, kan dansk.

*Børn i Angmagssalik
i sygehusets dør. August 1967.*

Foto: Carsten M. Smidt.

*Kûngmiut's klokke,
Laurits Ningavân. August 1967.*

Jeg er overbevist om, at den dag ikke er fjern, hvor der findes folkebiblioteker også i Grønland. Hvorfor skal vi ikke allerede nu tænke på „de glemte årgange“, der ikke kan nok dansk? I stedet for at droppe det grønlandske sprog bør netop Det grønlandske Selskab give disse mennesker en håndsrækning ved, at det store „kildemateriale“, som tidsskriftet *Grønland* er, forsynes med sådanne resuméer.

Da man koloniserede Grønland, fik man i anstændighedens navn afløst de gamle fælleshuse af enkelt-familiehuse eller -hytter. Desværre gjorde man det samme i Østgrønland i kolonisationsperioden fra midt i 1890'erne. Man var ikke blevet klogere. Fælleshusene gav en social tryghed sammen med det såkaldte „fangstpartprincip“, som sikrede alle i samfundet del i fangsterne. Også enkerne og de gamle. Fælleshusene gav også større muligheder for undervisning af de unge i tilberedning af kajakker og redskaber etc.

Det er klart, at man ikke kan skrue tiden tilbage; men det har været sørgeligt, når man med års mellemrum har besøgt de samme steder, at se, hvor meget af det

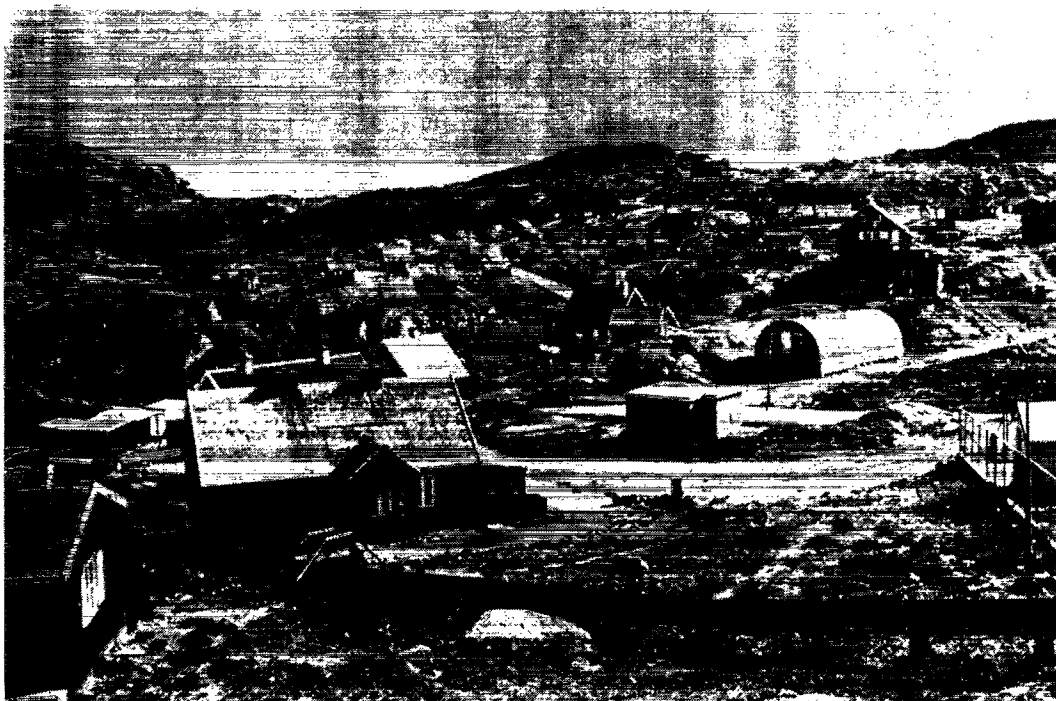
Adam Kåitse ved Ateråq. August 1967.

Foto: Carsten M. Smidt.

gode der forsvinder fra gang til gang. Mange af de ældre fangere i Østgrønland gav udtryk for det sørgelige i, at for eksempel de unge ikke længere forstår at bygge de rigtige kajaker mere. I selve byen Scoresbysund var der i 1964 (40 år efter, at Ejnar Mikkelsen byggede de første huse på stedet) næsten ikke een ordentlig skindkajak, men derimod flere tunge og primitive krydsfinerkajaker. Derimod var der i bygden Kap Hope fremragende fangere med de originale østgrønlandske kajaker. Desværre blev de unge draget imod Scoresbysund by, hvor butikken og forsamlingshus fandtes; alt med ministeriets ønske i centraliseringens navn. Til hvilken nytte? For at komme ud til fangstfelterne må man netop ud imod Kap Hope (14 km derfra).

Allerede da Ejnar Mikkelsen grundlagde kolonien i 1924, stod det klart for ham, at fangerne måtte bo, hvor der var fangstmuligheder, og han byggede netop en del huse der. Hvor må dog også tilværelsen som fanger være ti-fold bedre end en tilværelse som uuddannet medhjælper ved en af institutionerne i „Storbyen“ Scoresbysund.

Efter sit besøg i Scoresbysund i 1964 startede *Ejnar Mikkelsen* en indsamling ved at rejse land og rige rundt for at holde foredrag om Scoresbysund. Som formand for Scoresbysund-komiteén lykkedes det *Ejnar Mikkelsen* at rejse tilstrækkeligt mange penge til – uden nogen form for offentlig støtte – at bygge et ungdomshus netop i Kap

Udsigt over byen Angmagssalik. August 1967.

Foto: Carsten M. Smidt.

Hope med de gode fangstmuligheder. Dette ungdomshus skænkedes Kap Hope som „hjælp til selvhjælp“, og i overensstemmelse hermed deltog alle voksne mænd og talrige unge i byggeriet under ledelse af arkitekten *Alan Havsteen-Mikkelsen* og montør *Bert Johansson* fra elementhusfabriken Åsedahus i Vetlanda. Huset, som er på ca. 180 m², indeholder plads til høvlebænke, symaskiner, bordtennis, køkken, Juke-box og filmsforevisning samt dansemik. Den nævnte Juke-box indbragte alene i perioden 14. september 1966 til 2. april 1967 ca. 650 kroner til husets drift.

Idag er dette hus blevet et centrum for den lille bygd. De unge bliver nu i Kap Hope i stedet for at flytte til Scoresbysund by. De dejlige høvlebænke og værktøjet sammen med den gode plads resulterer nu i, at fangerne tager deres kajakker med indendørs til reparation. De unge lærer nu under de ældre fangeres vejledning at bygge kajakker og at fremstille fangstredskaber etc. I de små fangerhuse og hytter var det ikke muligt at foretage kajakbygningen indendørs. Nu kan alle samles i ungdomshuset, og hermed er påny de meget positive værdier ved fælleshusene genskabt.

Desværre har dette meget værdifulde experiment, som har vist sin berettigelse og som burde gentages for eksempel i bygderne Kûngmiut og Tiniteqilâq i Angmagssalikdistriktet – ja da også i hele Vestgrønland, ikke Grønlandsministeriets bevågen-

Evan Uitsalikitseq foran kirken i Kángmiut. August 1967.

Foto: Carsten M. Smidt.

hed. Der er endnu ikke (januar 1968) givet de sædvanlige offentlige tilskud til lønninger og vedligeholdelse, som man har krav på i det såkaldte „Syd-Danmark“. *Det kan de derfor ansvarlige ministerielle embedsmænd simpelthen ikke være bekendt.* For befolkningen i Kap Hope må dette se ud som forskelsbehandling.

I de senere år har man investeret meget store beløb – hovedsageligt i de store byer. I Angmagssalik har man blandt andet udbygget vejnettet. Utvivlsomt praktisk for trafikken, men fremfor at investere i asfaltering af vejnettet burde man have givet disse penge ud til anlæg og drift af ungdomshuse. Lad ihvertfald ikke resultatet af så positiv en indsats som „Mikis hus“ i Kap Hope ødelægges af myndighedernes mangel på forståelse. Navnlig ikke, når der alle andre steder i riget er et lovligt krav på at få disse tilskud.

På grund af rapporter om store fangster i Umivik syd for Angmagssalik og i Kangerdlugssuak mellem Angmagssalik og Scoresbysund ønskede fangere at overvinde disse steder 1966/67. Allerede i 1932 anlagde *Ejnar Mikkelsen*, fremsynet som han var, i tilslutning til ekspeditionen til Christian d. IXs land rejsehuse ved Kangerdlugssuak med henblik på fangstrejser, og han propaganderede herfor blandt fangerne i Angmagssalik. Disse ønsker fra fangernes side mødtes med megen mod-

stand fra myndighederne bortset fra den lokale handelschef *Aage Chemnitz*. Trods denne modstand viste fangernes ønsker sig at være yderst velbegrundede.

Meddelelser om de gode resultater af overvintringen fremkaldte ønske fra andre fangeres side om ny overvintringsrejse. I sommer talte jeg med flere fangere, som var bitre over, at de ikke fik lejlighed til at rejse derop. De overvintrede familier fik først så sent skib hjem til Angmagssalik, at det ikke var muligt at sende et nyt skib op.

Giv dem, der ønsker en uddannelse som fanger, en sådan chance. Den fås ikke i en „storby“ som Angmagssalik. Det må ske ude på fangstpladserne og i bygderne.

Da man oprindeligt anlagde kolonierne, lagde man vægt på, at der var naturlige havne. Således også ved Angmagssaliks anlæg. Der var ingen bebyggelse i Kong Oscars fjord (Tassiusak), da *Gustav Holm* kom der i 1884. Selve stedet, hvor man anlagde byen i 1894, var, set fra et fangersynspunkt, nærmest værdiløst.

Eskimoerne har gennem hele deres historie boet, hvor der var fangstmuligheder. Går man fangstlisterne igennem, vil man se, at der altid har været større fangst i f. eks. Kûngmiut end i Angmagssalik by, hvor der altid kun har boet få fangere.

Angmagssalikdistriktets hovedernæringskilde er fangst (i mindre grad fiskeri). Det kan derfor virke selvmodsigende stadig at udbygge byen, som nu har over 700 indbyggere. Man burde snarere udbygge de mindre bygder og hjælpe til, at de naturlige erhverv får rimelige vilkår. Udover som handelscentrum og som administrationsby med telegrafstation, sygehus, centralskole etc. har selve byen Angmagssalik ingen berettigelse. Det får den sandelig heller ikke ved, at man udvider den over alle bredder.

Men byerne Angmagssalik og Scoresbysund spiller en stor rolle for uddannelsen indenfor de nye erhverv – for uddannelsen af håndværkere og teknikere for Østgrønland. Man tænker med gru på alle de spildte muligheder for uddannelse på disse felter efter krigen. *Der burde være en lov om, at der med enhver entreprise i Grønland fulgte pligten til uddannelse af grønlandske lærlinge*. Der kunne, om man for mange år siden havde vedtaget en sådan lov, idag have været en stor stab af uddannede lokale grønlandske håndværkere og teknikere. De, der har fået en sådan uddannelse, er for få, men de beviser, hvad en sådan lov ville have betydet for Grønland.

Østgrønland, den nordlige del af Vestgrønland og Thule er noget andet end det øvrige Grønland. Man kan ikke analogisere med Godthåb og Holsteinsborg. Man kan ikke centralisere befolkningen i fangstdistrikter, hvor fristende det end kan se ud fra et skrivebord.